

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

Vurderingskriterier for genmodifiserte produkter etter matloven

*Åpent møte i Bioteknologinemnda,
Oslo 10. juni 2009,
rådgiver Joachim Nilsen*

Disposisjon

- Problemstilling
- Matloven
- Hvordan sikrer matloven sitt eget hovedformål om helsemessig trygge næringsmidler?
- Matlovens bestemmelse om GMO
- Matlovens forskrifter om GMO
- Godkjenning av GMO etter matloven med forskrifter i dag

- **Kan** det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved vurdering av GMO etter matloven?
- Hvor stor **vekt** kan det legges på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved vurdering av GMO etter matloven?
- Konklusjon

Problemstilling

- Genteknologiloven: Bærekraft, samfunnsnytte og etiske forhold er vurderingskriterier for en GMO
- Matloven: "forbrukerhensyn" og "miljøvennlig produksjon" inngår blant lovens formål
- Bioteknologinemnda ønsker å få belyst hva som kan legges i uttrykkene "forbrukerhensyn" og "miljøvennlig produksjon" etter matloven og holde dette opp mot genteknologilovens bestemmelser

Matloven (1)

- Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)

§ 2. *Saklig virkeområde*

Loven omfatter **alle forhold** i forbindelse med produksjon, bearbeiding og distribusjon av **innsatsvarer og næringsmidler**, herunder drikkevann.

- Det betyr at også næringsmidler og fôr fremstilt av/med GMO omfattes av matloven

Matloven (2)

§ 1. *Formål*

Formålet med loven er å **sikre** helsemessig trygge næringsmidler og **fremme** helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, samt **ivareta** miljøvennlig produksjon.

Loven skal videre fremme god plante- og dyrehelse.

Loven skal også ivareta hensynet til aktørene langs hele produksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet.

- Sikre helsemessig trygge næringsmidler = Matlovens hovedformål

Hvordan sikrer matloven sitt eget hovedformål om helsemessig trygge næringsmidler? (1)

§ 16. *Næringsmiddeltrygghet*

Det er **forbudt** å omsette næringsmiddel som **ikke er trygt**. Et næringsmiddel skal anses for ikke å være trygt dersom det betraktes som **helseskadelig** eller uegnet for konsum.

- Hva betyr det?
 - Helseskadelig: umiddelbare/kort og langsiktige virkninger
 - Uegnet til konsum: uegnet i forhold til tiltenkt bruk pga forurensing med fremmedstoffer eller forråtnelse, forringelse eller nedbrytning

Hvordan sikrer matloven sitt eget hovedformål om helsemessig trygge næringsmidler? (2)

- Viktigste tema i § 16: "helseskadelig"
- Faglig vurdering av helsemessig risiko: Vitenskapskomiteen for mattrygghet
- Helsemessig vurdering **avgjørende** etter matloven. Dersom et produkt vurderes som ikke helsemessig trygt, vil det **aldri være tillatt**.
- Gjelder også ved spørsmål om godkjenning av GMO-produkter: **Ikke helsemessig trygt GMO-produkt kan ikke tillates etter matloven**

Hvordan sikrer matloven sitt eget hovedformål om helsemessig trygge næringsmidler? (3)

- Helsemessig risiko også tema etter genteknologiloven: Genteknologiloven § 10 (2):
"Utsetting av genmodifiserte organismer **kan bare godkjennes** når det ikke foreligger fare for miljø- og **helsemessige** skadevirkninger."
- Faglig vurdering av helsemessig risiko etter begge lover: Vitenskapskomiteen for mattrygghet
- Matloven verken strengere eller mildere enn genteknologiloven når det gjelder vurdering av helserisiko

Matlovens bestemmelse om GMO

- § 9 (2):

Kongen kan **gi forskrifter** om begrensning av eller totalforbud mot innhold av genmodifiserte organismer, mot innhold av gener fra genmodifiserte organismer, og produkter fra visse genmodifiserte organismer.

- Fullmaktsbestemmelse
- Ordlyden åpen

Matlovens forskrifter om GMO

- Generell forskrift 8. juli 1983 nr. 1252 for produksjon og omsetning mv. av næringsmidler § 16a
- Forskrift 7. november 2002 nr. 1290 om fôrvarer § 7a
- Næringsmidler og næringsmiddelingsredienser (fôrvarer), herunder tilsetningsstoffer og aromastoffer som består av, inneholder eller er fremstilt på grunnlag av genmodifiserte organismer, er **ikke tillatt** omsatt eller markedsført **med mindre Mattilsynet har godkjent dette.**
 - Unntak :
 - genteknologiloven,
 - prosesshjelpemidler,
 - utilsiktet eller teknisk uunngåelig tilstedeværelse

Godkjenning av GMO etter matloven med forskrifter i dag

- Omfatter ikke spiredyktig GMO - genteknologiloven
- Ikke ment å endre dette med ny forordning 1829/2003
- Praksis i overensstemmelse med Codex' og EFSA's retningslinjer for vurdering av GMO = bærekraft, etikk og samfunnsnytte **ikke** vurderingstema
- Anses også i overensstemmelse med Norges WTO-forpliktelser

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (1)

Utgangspunkt:

- Bestemmelsene om regulering av GMO i matloven og forskriftene sier ikke hvilke hensyn som skal vurderes
- Kan da et hvert hensyn være relevant?
- Hvordan avgjøre hvilke hensyn som er relevant etter matloven?
- Tolke loven – formålsbestemmelsen:
Viser hvilke hensyn matloven er ment å ivareta

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (2)

Matloven § 1:

Formålet med loven er å sikre helsemessig trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, samt ivareta miljøvennlig produksjon.

- Fremgår ikke av ordlyden at matloven er ment å ivareta etikk, bærekraft og samfunnsnytte

Genteknologiloven §1:

Denne loven har til formål å sikre at framstilling og bruk av genmodifiserte organismer og framstilling av klonede dyr skjer på en **etisk og samfunnsmessig forsvarlig** måte, i samsvar med prinsippet om **bærekraftig utvikling** og uten helse- og miljømessige skadevirkninger.

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (3)

- Kan etikk, bærekraft og samfunnsnytte **innfortolkes** i matloven?
- Mulige holdepunkter:
 - Lovens ordlyd:
 - Formålet med loven er å sikre helsemessig trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og **forbrukerhensyn** langs hele produksjonskjeden, samt ivareta **miljøvennlig produksjon**.
 - Lovens forarbeider: nærmere omtale av **"forbrukerhensyn"**

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (4)

Hva mener matloven med "forbrukerhensyn"?

- Kilde: Lovens forarbeider – Ot.prp. nr. 100 (2002-2003)
- Forbrukerhensyn omfatter blant annet:
 - Helse (også et selvstendig formål)
 - Kvalitet (også et selvstendig formål)
 - Redelighet
 - Mangfold
 - Kultur
 - **Etikk**
 - Religion
 - **Miljøtilpasset produksjon** (også et selvstendig formål)

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (5)

Hva mener matloven med "miljøvennlig produksjon"?

- Miljøvennlig produksjon:
 - Å ivareta at produksjonen, særlig primærproduksjon, skjer på en miljøvennlig måte. Det er særlig tenkt på plantevernmidler, men også fôr og desinfeksjonsmidler er relevante områder
- Naturlig å tenke seg en viss overlapp mellom miljø og etikk, bærekraft og samfunnsnytte – særlig **bærekraft**

Kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven? (6)

- Deler av hensynene etikk, bærekraft og samfunnsnytte kan nok innfortolkes i matlovens begreper
 - "forbrukerhensyn"
 - "miljøvennlig produksjon"
- Spørsmålet blir:
 - Hvor stor vekt kan det legges på disse hensynene?

Hvor stor **vekt** kan det legges vekt på etikk, bærekraft og samfunnsnytte ved godkjenning av GMO etter matloven?

- "sikre" kontra "fremme": Tilsier størst vekt på helse = lovens hovedhensyn
- Dessuten: Etikk, bærekraft og samfunnsnytte fremgår ikke av ordlyden – må innfortolkes i loven. Tilsier ikke ment som sentrale hensyn
- Motsatt: Genteknologiloven: Hensynene fremgår direkte av lovens ordlyd
- Etikk: Innfortolkes som 1 av mange (8) hensyn under "forbrukerhensyn", som må veies mot hverandre. Tilsier: Etikk kan vanskelig være et avgjørende kriterium alene
- Bærekraft: Innfortolkes særlig i miljøhensynet = også et underordnet hensyn

Konklusjon

- Deler av hensynene etikk, bærekraft og samfunnssnytte kan nok **innfortolkes** i matlovens begreper, mens de er direkte nevnt i genteknologiloven
- Uansett kan alle relevante hensyn under matloven **neppe tillegges samme vekt**. Loven vektet hensynet til trygg mat over andre hensyn
- Eventuell endring til vektlegging av disse hensynene: Vil innebære **vesentlig brudd med praksis**. Vil forutsette tydelige politiske signaler (lov- eller forskriftsendring)